

Ünite

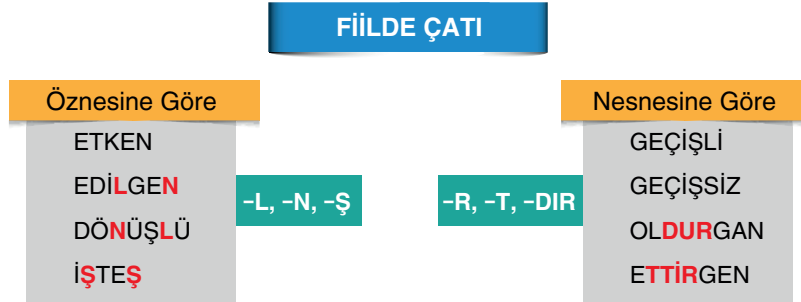
13

Fiilde Çatı

Hangi
KPSS?

Hangi Tipte Sorulur?

ÖSYM son 5 senedir "Filde Çatı" ünitesinden soru sormadı.

FİLDE (EYLEMDE) ÇATININ ÖZELLİKLERİ

1) Çatı Özelliği İsimlerde Aranmaz!

Filde çatı, isim soylu sözcüklerde aranmaz. Soru kalıbında "hangisinde çatı özelliği aranmaz" derse yüklemi isim olan cümlelere bakılmalıdır.

ÖRNEK Yüreğinde daima çok büyük acılar vardı.

Bu kitapların hepsi sizinmiş.

Küçükken çok yaramaz bir çocukmuş.

2) Çatı Ekleri Yapım Ekidir ve Yapım Eki Olduğu İçin Çatı Eki Alan Sözcükler Yapısı Bakımından Türemiş Kabul Edilir! (-laş ve -leş Hariç FFYE)

ÖRNEK Önerileri kurul tarafından doğru görülmedi.

Çözdürdü nihayet herkesin çözemediği soruyu.

Sokaktaki başıboş hayvanlar toplatıldı.

Kuşlar ormanın içine doğru uçtu.

Kaçak mahkûm, ormanın içinde gizlendi.

A. ÖZNESİNE GÖRE (ÖZNE YÜKLEM İLİŞKİSİNE GÖRE)

1) Etken Çatı

Bu çatılarda özne işi kendisi yapar ve yaptığı işten kendisi etkilenir, herhangi bir çatı eki almaz. Etken çatının öznesi ya gerçek öznedir ya da gizli öznedir.

ÖRNEK Bunca olumsuzluğa rağmen KPSS'den yüksek puan alacağım.

Ve usulca yaklaştı şair, hiçbir zaman kopamadığı kalemine.

TK 1299 sefer sayılı uçak Diyarbakır Havaalanı'na indi.

2) Edilgen Çatı

Bu çatıda özne işi yapmaz fakat yapılan işten özne etkilenir. Yüklem -l veya -n ekinden birini alır. Edilgen çatıların özneleri sözde veya örtülü öznedir.

ÖRNEK Onun son kitabı, Semerkant Yayınevi tarafından çıkartıldı.

Kuzey Marmara'da yeni bir deprem bekleniyor.

Sokağa çıkma yasağı Bilim Kurulu tarafından ilan edildi.

Bahçedeki çiçekler dün gece sulandı.

3) Dönüşlü Çatı

Bu çatıda özne işi kendisi yapar ve yaptığı işten kendisi etkilenir yani etken çatıyla aynıdır fakat etken çatıda yüklem ek almazken dönüşlü çatı da yüklem -l veya -n ekinden birini alır. Özne yine ya gerçek öznedir ya da gizli öznedir.

ÖRNEK 📌 Genç kız aynada bakıp süslendi.

Beşiktaş, maçı kazanınca bütün taraftarlar sevindi.

Depremi duyunca hemen telefona sarıldı.

Almanya'daki dayım Türkiye'ye taşındı.

4) İşteş Çatı

Bu çatıda işi birlikte veya karşılıklı yapma anlamı vardır. Yüklem -ş veya -laş, -leş ekini alır. Özne, gerçek özne veya gizli öznedir.

ÖRNEK 📌 Çarşı esnafıyla sürekli selamlaşırdı.

Yıllarca yazıştık onunla ama bir türlü kavuşamadık.

Uzun zamandır görüşmüyoruz Mustafa'yla.

Metro kapısı açılınca yolcular doluştu.

B. NESNESİNE GÖRE (NESNE YÜKLEM İLİŞKİSİNE GÖRE)

1. Geçişli Çatı

Cümle öğeleri içinde nesne olan veya nesne alabilen (onu sözcüğü eklendiğinde olumlu çekilebilen) çatılardır. "Neyi, kimi ve ne?" sorularına cevap veren fiil yüklemeleridir.

ÖRNEK 📌 Kardeşim içerden bir bardak su getirdi.

Yolcular uzun süredir durakta bekliyor.

Bugün "Fiilde Çatı" konusunu hız kesmeden işledik.

Sevdiğim, doğum günümde Beşiktaş forması almış.

2. Geçişsiz Çatı

Cümle öğelerinde nesne olmayan, "onu" eklendiğinde yüklemi çekimlenmeyen ve "Neyi, kimi, ne?" sorularına cevap vermeyen fiil yüklemeleridir.

ÖRNEK 📌 Halamlar bugün Diyarbakır'a gidiyor.

Öğretmenin esprisine çok güldük.

Boş günlerinde annesine yardım ediyordu.

Geçişsiz çatılı fiiller edilgen yapırsa ortada hiçbir türlü özne bulunmaz.

ÖRNEK 📌 Bir hışımla pikniğe gidildi.

3. Oldurgan Çatı

Geçişsiz çatılı fiillerin -r, -t, -dır eklerini alarak geçişli hâle gelmesidir. Oldurgan adından da belli olduğu gibi olmayan bir şeyi olur hâle getirmektedir. Oldurgan çatılar bulunurken sözcüğün köküne ve aldığı eklerle dikkat edilmelidir.

ÖRNEK 📌 Komik sözleriyle hepimizi güldürmüştü.

Yaptığı şakalarla küçük kızı ağlatmış.

Telefonunu yine elinden düşürmüştü.

Yaşlı kadın kundaktaki bebeği uyutmalydı.

Öğretmen söyledikleriyle öğrencileri bastırdı.

4. Ettirgen atı

Geçişli olan fillerin -r, -t, -dır ekleri alarak geçişlilik derecesini arttırmaya denir. Bu çatılarda işi başkasına yaptırma anlamı vardır.

ÖRNEK Soruları bilen kişilere hazırlatmışlar.

Çocuklar uyumadan önce onlara süt içirelim.

Anlamadığı soruyu öğretmenine çözdürdü.

Sesini yüksek mecralara duyurdu.

Okuma yazma bilmeyen yaşlı kadın askerdeki oğluna mektup yazdırdı.

NOTLAR